RADOMER KIELCER LEBEN № 1 (89) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem“ יאהרגאנג 25 גראשען דריטע יאהרגאנג

היינט 10 זייטען.

אדרעסען
פון „ראדאמער קעלצער לעבען“

אין ראדאם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ.
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Kielce, Staro-Warszawska 33.

אנאנסען פרייז:
אין מילימעטער שורה: פאר׳ן טעקסט 20 גר.
„ 40 „ אין „ „ „
„ 13 „ נאכ׳ן „ „ „

ראדאמער-קעלצער לעבען

ראדאם פרייטאג ט״ו טבת תרפ״ו

פאר׳ן אינהאלט און טעקסט פון די אנאנסען איז די רעדאקציע נישט פאראנטווארטליך

1-go stycznia 1926 roku

מזל טוב

אונזער געעהרטען און חשוב׳ען חבר משה פעלדמאן צו דער חתונה פון זיין טאכטער חנה׳לע מיט ה׳ יצחק לענגער וואונשען מיר א חבר׳ישען מזל טוב זאל ער פון זיי נחת דערלעבען.

די פערוואלטונג
ביים האנדווערקער-קלוב

מזל טוב

אונזער געעהרטען און חשוב׳ען פער־וואלטונג׳ס-מיטגליעד ה׳ משה פעלד-מאן צו דער חתונה פון זיין טאכ-טער חנה׳לע מיט ה׳ יצחק לענגער וואונשען א הערצליכען מזל טוב און אייביגען נחת.

דער ראט און פערוואלטונג
פון דער קאאפעראטיווער האנד-ווערקער-באנק.

צו דער חתונה פון פרל׳ חנה׳לע פעלדמאן מיט ה׳ יצחק לענגער, וואס קומט פאר דעם 1/2 1926 אין ראדאם. וואונשען מיר א הערצליכען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט, זייער נייער לעבנס-וועג זאל מיט בלומען בעצירט זיין.

די קולטור-קאמיסיע ביים
האנדווערקער-קלוב אין ראדאם.

צו דער חתונה פון מיין ליבע קוזינקע אסתר ליפשיץ מיט דעם צוקונפטיגען קוזין מאריץ האטקין וועלכע ס׳איז פארגעקומען דעם 24 דעצעמבער 1925. אין בראקלין (אמעריקע) ווינש איך זיי גליק אין מזל, איך שיק זיי אפ מיין דרשה געשאנק רייכטום און גליקליך צוזאמענלע-בען. גלייכצייטיג ווינש איך דעם ליבען פעטער און מומע אין ראדאם אז זיי זאלען האבען נחת און פרייד פון יונגען פארל.

דער קוזין לייזער עם פרוי דובראווסקי.

טעאטער „ראזמאיטאשטשי“ ראדאם.

פעראייניגטע טרופע פון יודישען ארטיסטען-פעראיין אין ווארשא.

מיט׳ן אנסייל פרויען: ביאלקאוויטש, לובארטאווסקא, צאהם, אידא ראזענצווייג, שפילמאן. מענער: ביאלקאוויטש, בלאט, ווינער, וויינבערג, פעלד, קליינער, שפיין

גרויסע ערפאלג! 100-ער מענשן זענען אוועק פון קאסע נישט בעקומענדיג קיין בילעטען. פרייטאג דעם 1 ד. ח. 8.30 אווענד ווערט געשפילט צום צווייטען מאל דער שלאגער פון אמעריקא די אויסגעצייכנטע פיעסע אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון סעגאל.

די
פערגעסענע מאמע

שבת דעם 2. 4 נ. מ. פון 60 גר. ביז 2 זל ווערט געשפילט די באליבטע פיעסע אין 4 אקטען פון זלאטארעווסקי

די
שטיפמאמע

צום שלוס טרעט אויף מיט נייע טענץ דער באלעטמייסטער ה׳ קליין

פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין ראדאם. פרעמיערע!

שבת דעם 2 טען 8.30 אווענד צום ערשטען מאהל אין ראדאם דער לעצטער וועלט-שלאגער, די איבעראל בעוואוסטע פיעסע אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון לובין

בלינד אויס ליבע

זונטאג דעם 3 טען 3 אווענד ווערט געשפילט צום 4 מאהל די באליבטע אפערעטקע אין 3 אקטען

דאס זיסע מיידעל

אין אלע פיעסען טרעט אויף מיט נייע טענץ דער באלעטמייסטער ה׳ קליינער

אכטונג! צוליב די ביליגע פארשטעלונגען ווערט די קאסע פרייטאג און זונטאג זיין אפען 5 נ. מ.

געשעפט׳ס-פיהרער לייכטער.

BANK KUPIECKI w RADOMIU

Spółdz. z ogr. odp.

plac 3-go maja 5 telef. № 14

Załatwia punktualnie wszelkie operacje bankowe, przyjmuje dokumenty inkasowe do wszelkich miejscowości—za minimalną prowizję. Zainkasowane pieniądze wypłaca w dniu wpływu.

יעדע ווירטין דארף וויסען,

אז די מאשטש צו פאדלאגעס.

„JAŚNIEJ SŁOŃCA“ גיט צו די פאדלאגעס, מעבעלען און לינאלעאום א שיינע און לאנגדויערדיגען גלאנץ און באוואהרט זיך מיט בעסטען.

„Jaśniej Słońca“

פערטרעט אויל-פארב, פארבט וויסע פאדלאגעס אין כערלויף פון א שעה אויף די פארבען:
מאהאגאניע און טינקעל ארזשעכאווע
פרובט און איהר וועט זיך איבערצייגען!
בעקומען אין אלע סקלאד-אפטעקען, זייף און פארב געשעפטען.

Fabryka przetworów techno-chemicznych
„MARY“ Warszawa, Dzielna 48, tel. 286-51.

בעליבטן טוכטער פון דער גענ׳אלער דראמאטישער קינסטלערין און שטערען
פון דער יודישער ביהנע

אסתר רחל קאמינסקא

דריקען מיר אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל.

חברים-טרופע אין ראדאם.

הילף פאר דעם פערניכטעטן פוילישן יודענטום.

פון סיים-דעפוטאט משה פראסטיג.

מיט יעדען טאג ווערען מיר, פוילישע יודען, ארימער און אונזער עקאנאמישע לאגע איז שוין היינט א קאטאסטראפאלע. גראבסקי איז אוועק, פערבליבען זענען אבער די רעזולטאטען פון זיין פאליטיק: צו פערניכטען דעם האנדעל און דאדורך קודם כל די יודישע בעפעלקערונג אין פוילען. נישט נור מיט זיינע הויכע און אומגערעכט־פערטיילטע שטייערען האט גראבסקי דערגרייכט זיין ציעל, נור אויך מיט זיין שטרעבונג אוועקצונעהמען אלע מעגליכקייטען פון ארבייטען און פערדינען, האט ער צו גרונד געבראכט דעם שטאדטישען מיטעלשטאנד אין לאנד. גראבסקי האט נישט נור מאנאפאליזירט דעם האנדעל מיט ספירט און די פראדוקציע פון ציגארעטלעך און האט בפרט דורך דעם ספירט-מאנאפאל אוועקגענומען די פרנסה ביי טויזענדער יודישע משפחות — נור ער האט אויך מאנאפאליזירט, דאס גאנצע קרעדיט-וועזען אין פוילען און האט דאדורך אבגעשניטען די יודען פון זייער וויכטיגסטער עקאנאמישער גרונדלאגע, — פון קרעדיט.

מיר געהען צוגרונד — דאס פיהלט און זעהט איצט שוין יעדער פון אונז. אויסוואנדערען קענען מיר אלע נישט; אויף שריט און טריט ווערט דער יודישער סוחר און בעל מלאכה באיקאטירט און פערדרענגט. אויב דער ביזאיצטיגער אנטי-יודישער פערדרענגונגס-פראצעס וועט ווייטער אנגעהן מיט דערזעלבער קראפט, ווי ביז איצט, וועט נישט לאנג דויערען, ביז 90 פראצענט פון דער יודישער בעפעלקערונג וועלען אין פוילען אין גאנצען פערלענדעט ווערען.

וועלען מיר זיך נור פערטיידיגען, דאן וועלען מיר קיינמאל נישט קענען פערבעסערען אונזער טרויעריגער לאגע. מיר מוזען נישט נור פערטיידיגען די בעדראהטע עקאנאמישע פאזיציעס, נור קודם כל מוזען מיר שאפען נייע ארבייט-מעגליכקייט פאר די הונדערט טויזענדער יודישע עקזיסטענצען, וואס זענען אין די לעצטע יאהרען ארויסגעשטויסען געווארען פון זייערעווירטשאפטליכע פאזיציעס.

מענשען וואס ווילען ארבייטען, האבען מיר; אלגעמיינע ווירטשאפטליכע בעדינגונגען פאר זייער ארבייט זענען טראץ אלעמען אין פוילען נאך גענוג פארהאן; אונז פעהלט נור קאפיטאל, וואס זאל אונזער בעפעלקערונג די ארבייט ערמעגליכען.

דעם נויטיגען קאפיטאל וועלען מיר איצט אין לאנד גופא נישט קענען בעקומען. עס מעלדען זיך צו אונז אין דער לעצטער צייט א סך גרופען, וואס ווילען גרינדען נייע קרעדיט געזעלשאפטען און האפען שוין, דאדורך צו פערבעסערען די לאגע אין זייערע שטעדט און שטעדטלעך. זיי פערגעסען אבער, אז איצט איז כמעט נישט מעגליך צוזאמלען אפילו דעם קליינעם נויטיגען גרינדונג-קאפיטאל.

דער ציוניסטישער אויבערראט, האט דעריבער רעכט געהאט, ווען ער האט גערעדט נישט נאר וועגען דער זעלבסט־הילף, נאר הויפטזעכליך אויך וועגען דער פארם פון ווירטשאפטליכער הילף, וועלכע מיר מוזען איצט פרוואוועטען און בעטען ביי אונזערע ברידער אין אויסלאנד.

עס איז די העכסטע צייט, אז אלע עקזיסטירענדיגע יודישע ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס, זאלען דאס פערשטעהן און זאלען צוזאמען מיט די פאליטישע יודישע פארטייען טראכטען צו געפונען די נויטיגע גרונדלאגען פאר א איינהייטליכער יודישער ווירטשאפטליכער ארגאניזאציע אין לאנד. אויב די בעלי-מלאכות וועלען געהן בעזונדער און די סוחרים וועלען קלערען נאר וועגען זיך אליין און די יודישע קליינהענדלער וועלען אויך זיך שטעלען אויף ארויין-פראפעסיאנעלער גרונדלאגע, וועלען מיר אין דער נאהענסטער צייט גאר נישט קענען אויפטהון. א בשותפות'דיגער ארגאן מוז געשאפען ווערען, וואס זאל פערטרעטען די היינט אקטועלע פאדערונגען און אינטערעסען פון אלע ווירטשאפטליכע יודישע קרייזען.

לאמיר אויך האפען, אז סיי דער אמעריקאנער „דזשוינט" און סיי די יק"א, וואס האבען שוין אזוי פיעל אויפגעטהון פאר דעם פוילישען יודענטום, וועלען איצט דערהערען אונזער וועה-געשריי און וועלען זיך ענדליך נעהמען צו א ערנסטער און גרויסער הילף-אקציע פאר דעם אזוי טראגיש צו-גרונד-געגאנגענעם פוילישען יודענטום.

ווי האלטען מיר מיט אונזערע רבנים?*)

בעשערט א מענשען צו ווערען באריהמט. געווען א רב, א דיין, אדער א שטעלפערטרעטער אין ראדאם. קיינער האט איהם נישט געקענט אזוי גוט ווי מען קען נישט הונדערטער אנדערע רבנים, וואס זיצען אויפ'ן שטוהל און גרויסע און קליינע קהלות. אויב אמאל האט א רב געמוזט זיין א שם דבר, די וועלט האט מיט איהם געמוזט קלינגען, אויב א מאל האט ער געמוזט שרייבען שאלות ותשובות, מחבר זיין ספרים, דרשנען, רעדען, איז היינט דער גרעסטער שבח פאר א רב, ווען קיינער ווייס פון איהם נישט, ווען ער זיצט רוהיג אין זיין ווינקעל און טשעפעט קיינעם נישט. עס ווייזט אבער אויס, אז הרב קעסטענבערג געהערט נאך צום אלטען מין רבנות. ער וויל עפּיס אויפטוהן, פיהרען מלחמה, שרייבען שאלות ותשובות, נאר אזוי ווי קיין רבנים ווענדען זיך צו איהם נישט, שרייבט ער זיינע „שאלות ותשובות" צום געריכט, צום מיניסטעריום און ווייזט דארט זיין „יד החזקה", אז ער איז ראוי צו זיין „משנה למלך" אין אז

י. מ. שוויכטזאהן.

איז אפגרונד

(א שפאנענדע געשיכטע פון היינטיגער צייט).

בשעת די אינדיאנער מיט די שווארצע האבען צווישען זיך פערביטערט געקעמפפט, כדי צו בעקומען די אדעסער שעהנע מיידלעך, איז מיסטער פיליפ געשטאנען אין מיטען דעם יאריד, אלץ געמיטליך, גארנישט איילענדיג זיך, בעטראכט און בעטאפט פון אלע זייטען און געהארט, ביז אלע זאלען זיך גוט אויסזידלען און איינשטילען זיך.

די שווארצע פנים'ער און די בראנזענע קופער-הויטען האבען זיך איינגעטיילט אין צוויי כתות, צווישען וועלכע מיסטער פיליפ איז געשטאנען ווי א ייאנד פון א פעסטונג, וואס יעדער פון זיי האט עס געוואלט איינגענעהמען און געווינען פאר זיך.

ביידע כחות האבען זיך געריסען און געשארפעט, אויפשטעלענדיג פויסטען איינער צום צווייטען און די מיידלער האבען פליסיג געוואפערט פון קאכעדיגע שוים.

אין די אינדיאניש-קופערנע געזיכטער האט מען גיכער געקענט דערקענען זייער רוגזה, ווייל פון אויפברויז און צארען זענען זייערע פנים'ער נאך גלאנציגער געווארען, ווי מעש, דאגעגען אין דער שווארצער ראסע האט מען דערקענט זייער כעס און צעהיצקייט פון שווייגען, ארויסשטירענדיג די גרויסע ווייסע ציינער, וואס האבען זיך טיף איינגעגעסען און טיף איינגעביסען די גראבע פליישיגע ליפען.

ביי די מיידלעך האבען זיך העגד און פיס געווארפען פאר שרעק. זיי האבען געוואוסט, אז דער גאנצער קאמפף ווערט געפיהרט צוליב זיי. איז זיי ס'בלוט געגרינצעלט געווארען, זעהענדיג פאראויס זייער גורל, אז זיי וועלען ארייינפאלען צו די דאזיגע ווילדע און טיגערישע בעשעפענישען.

זיי האבען זיך געפונען אין דער לאגע פון טויט פערארטיילטע, וואס באלד, באלד ווערט זייער אורטייל אויסגעפיהרט.

סאנא און ליזא'ן האט נאך א שטארקערער, בייסענדיגער געפיהל בעהערשט און זיי האבען זיך אינערליך געגעסען, ווי זשאווער, פארוואס זיי האבען זיך געלאזט אנרעדען און באלד נישט געמאכט א סקאנדאל אויפ'ן שיף, ווען זיי האבען דערזעהן דעם קלענסטען חשד.

ער איז גישט קיין „כרתי ופלתי".

וואס קומט דא פאר מיט'ן ראדאמער רב? א שטאדט שטעהט און טענה'ט אז זי האט איהם נישט געוועהלט פאר קיין רב און אז זי וויל איהם נישט פאר קיין רב. דאכט זיך, אז דאס איז גענוג. מען קען דאך נישט זיין קיין רב געגען ווילען פון דער גאנצער קהלה. מיר ווייסען, אז פון אייביג אן האט א שטאדט אויפגענומען א רב, און אז א שטאדט האט געקענט אבזאגען א רב. די רבנות איז דאך נישט קיין מלכות וואס מען קען עס ניט צבשאפען, און אפילו מלכים וואַרפט מען אויך אראפ פון טראהן. היינט מיט וואס פאר א רעכט וויל ה' קעסטענבערג האלטען מיט געוואלד דאס ראדאמער רבנות?

ה' קעסטענבערג בערופט זיך אויף זיין חזקה נאך פון די רוסישע צייטען, אויף זיין נאמינאציע מצד דער עסטרייכישער אקופאציע, און אז די אלע האבען איהם געגעבען סמיכה. איז וואס בלייבט ער שוין זיצען אויף אייביג און פרעגט שוין גאר נישט נאך קהל? פען דערצעהלט דאס אמאל ווען דער ש"ך איז געווען רב אין בריסק, איז דער ראש הקהל געגאנגען אמאל שפעט ביינאכט פון א אסיפה. עס איז געווען א שטארקער ווינד און די לאמטערנע, וואס דער שמש האט געטראגען האט זיך אויסגעלאשען. אזוי ווי ארום און ארום איז געווען פינסטער, עס איז געווען שפעט נאך א האלבע נאכט, קיין פייער-שטיין האט קיינער נישט געהאט, האט דער ראש הקהל געהייסען דעם שמש אריינגעהן צום רב, וועלכער זיצט דאך אודאי און לערנט און דארט אנצינדען די לאמטערען. דער שמש איז געגאנגען און געקומען צוריק מיט דער תשובה, אז דער רב שלאפט שוין און קיין פייער זעהט זיך נישט ביי איהם אין שטוב.

אויף מארגען איז פארגעקומען אן אסיפה ביי קהל און עס איז בעשלאסען געווארען דעם רב ארויסצוטרייבען פון שטאדט, ווייל א רב וואס נאך א האלבע נאכט שלאפט ער שוין, איז נישט ראוי צו זיין רב אין בריסק-דליטא. אזוי ארום האט דער ש"ך פערלוירען דאס בריסקער רבנות.

איך דערצעהל עס אנטקעגען דעם, נישט, ווייל די בריסקער ראש הקהל זענען געווען גערעכט און אז עס דארף היינט אויך אזוי זיין. ניין, איך האלט און כמעט אלע יודען האלטען, דאס די בעסטע און גרעסטע מעלה פון א רב ביי היינטיגער צייט איז, דאס ער שלאפט... איך דערצעהל עס נור געגען דעם, דאס א רב איז שטענדיג געווען אבהענגיג פון קהל און אויב ער איז נישט געווען קיין מרוצה לקהל, אפילו ווען קהל איז געווען פאלשטענדיג אונגערעכט געגען איהם, האט ער געמוזט זיך אונטערגעבען.

עס איז דארום נישט פערשטענדליך וואס א שטייגער עס וויל ה' קעסטענבערג מיט זיינע פראצעסען. צי רעכענט ער אויף דעם אופן מקדש השם צו זיין? אדער וויל ער דערפיהרען דאס רבנות צו דער מדרגה, אז דער נאמען רב זאל האבען דאס זעלבע בעדייטונג וואס דער אמאליגער „כאפער", און וואו זענען די איבריגע רבנים, וואו איז דער וועד הרבנים מיט מועצת גדולי התורה, צי רעכענען זיי דאס צו דערלאזען, אז א רב זאל בעהאלטען די רבנות זיך שטיצענדיג אויף אויסערע פאקטארען, געגען ווילען פון דער גאנצער קהלה?

בנוגע דעם עצם ענין וויל איך קיין מיינונג נישט זאגען: עס קען זיין, אז ה' קעסטענבערג איז טאקי דער שענסטער און בעסטער רב און אז ער איז א קרבן פון א אינטריגע. אבער א יחיד געגען א רבים קען גאר נישט אויפטהון. אויב א שטאדט שרייט, אז זי וויל איהם נישט, איז פערפאלען, מוז ער זיך אבזאגען. און נישט דערלאזען צו אזא חילול כבוד הרבנות.

ק. פיורקא.

*) דער ענין-קעסטענבערג איז לעצטענס געוואָרען א גאנצער מהומא פאר אלע יודישע טאגצייטונגען און אפילו ראכענבלעטער זיין פעריאדישע אויסגאבען. כמעט די גאנצער יודישער פרעסע אין פוילען בעשעפטיגט זיך מיט דער ראדאמער רבנות-פראגע און בעקעמפט איינשטימיג דעם מיטהלך פון ער-וועלען דאס רבנות אויף אזא אופן. דאס אויבענגעדריקטע ארטיקעל לי-נן מיר און „לובליגער טאגעבלאט" 296 וואס ערשיינט ביי דער גאהנטער מיטארבייט פון בעקאנטען יודישען דענקער און פובליציסט ש. סטופניצקי.

רעדאקציע.

די מאטעריעלע לאגע פון די יודישע גימנאזיעס אין ראדאם.

ביים היינטיגען טאג איז איבריג צו רעדען וועגען דער בעדייטונג פון די יודישע מיטעל-שולען, דאס לעבען גופא האט געבראכט דערצו, אז פאר אונז איז נישט גענוגענד די ערציהונג און בילדונג פון אונזערע קינדער אין די אלגעמיינע שולען. דאס ערציהען א געזונד יודיש דור איז א נויטבעדער-פעניש פאר אונזער נאציאנאלער עקזיסטענץ. אזי באלד מיר ווילען לעבען אלס פאלק; ווי באלד מיר ווילען נישט, אז אונזער אינטעליגענץ זאל פון אונז אוועקגעהן, וויבאלד מיר ווילען נישט, דאס אונזערע קינדער זאלען ל ע ר נ ע ן מאראליש צוליב דעם הערשענדען אנטיסעמיטיזם אין די נישט יודישע שולען, דאן מוזען מיר זיכערען די עקזיסטענץ פון אונזערע מיטעל-שולען.

אויף וויפיעל דאס אויבענדערמאנטע איז ריכטיג, בעווייזט דער פאקט, וואס א כהייל עלטערען האבען שוין ארויסגענומען זייערע קינדער פון די נישט יודישע שולען און זיי אריינגעגעבען אין אונזערע גימנאזיעס און, ווי עס לאזט זיך הערען, זאלען יעצט ביי דעם נייעם האלבען שול-יאהר נאך אנדערע נאכטוהן דעם זעלבען בייש-פיעל.

פאר וואס דער דאזיגער פראצעס קומט ערשט-יעצט פאר, איז דאכט זיך איבריג צו רעדען, כהמת אלע ווייסען, אז אונזערע גימנאזיעס אין ראדאם זענען ביז'ן היינטיגען שול-יאהר ווייט געוועזען לויט זייערע מהות פון אידישע שולען, אז דעם יודישען כאראקטער האבען זיי ערשט נאר-וואס ערווארבען. נישט קוקענדיג אויף דער גאר קורצער צייט, זייט די יודישע גימנאזיעס זענען פאלשטענדיג אריבער אונטער'ן רשות פון א באמת יודישע ליטונג און אויסזוכט, האבען זיי זיך קונה עס געווען און זיך פערשאפען די בעסטע סימפאטיעס און אנערקענונג מצד דער גאנצער יודישער גע-

זיי האבען שוין איצט קלאהר פערשטאנען, אז דאס איז עפיס א באנדע פון געמיינסטען סארט פעבעל און אז זיי זענען דא אהער פעינארט געווארען נישט צו קיין מחותנים, ווי מענדעלי האט זיי איינגערעדט, נאר ווער ווייסט צוליב וואסערע צוועקען...

אז זיי זענען אהערגעפיהרט געווארען צו פראסטיטוציע און פרויען-האנדעל האט זיי נישט געקענט איינפאלען—אויף אזוי פיל זענען זיי קיין מבין נישט געווען אויף זייער לאגע...

פון זעם האבען זיי זיך דערוואוסט, ווען מיסטער פיליפ האט א קלאפ געטאן איבער'ן טיש און צוגערופען מענדעל'ן, אויסשרייענדיג צו די אינדיאנער און די שווארצע חברה אויף זייער לשון:

— שטיל זאל זיין, איך וועל אייך אלע צופרידען שטעלען!

ס'איז שטיל געווארען. די צערייצטע געמיטער האבען זיך בערוהיגט און מיסטער פיליפ האט א זאג געטוהן צו מענדעלי'ן:

— הער אויס, אדעסער פריץ, איך האב מיך נישט ליב צו שפילען און נאריש מאכען, גיב מיר אפ א בעריכט פון דיין סחורה און מיר וועלען ענדליך א סוף מאכען. זאג נאר, רבי-לעב, ווער זענען פון די אמת'ע נאר פרישע סחורה... די צאצקעס מיין איך, ווייל פאר זיי קען מען נעהמען שפאר, פערשטעהסט דאך אודאי וואס איך מיין, א יא?——

— מענדעלי איז געשטאנען מיט א עטוואס ארעפגעלאזענעם קאפ, ווייל איהם האט געשמאכן דאס ערטע רעדען פון מיסטער פיליפ, וואס האט זיך ערלויבט צו רעדען צו איהם אין א טאן, ווי א שטייגער, ער וואלט געווען זיין שיק-יונגעל אין אויך א שטיק דינסטבאר, וואס איהם האט זיך גערדאכטען, אז מיסטער פיליפ וועט איהם אריבערוואַרפען.

מיסטער פיליפ האט זיך נישט געקענט איינהאלטען אין פרעך אויס—געשריען:

— מענדעלי, שעהמסט זיך וואס? אויב אזוי וועל איך זיי אליין פרעגען, דו פערשטעהסט אזא לשון? עס הייסט, אז מ'קען עס געוואהר ווערען...

מענדעלי האט שוין נישט געקענט אריבערטראגען אזא גרינגשעצונג און זיך בייז צעמברוקעט:

(פארטזעצונג קומט.)

וועלשאַפטליכקייט אין ראַדאָם.

די פּעראינטערעסירונג פון דער יודישער געזעלשאַפט צו די גימנאַזיעס איז טאַקי אַ גרויסע, אָבער דאָס אויסהאַלטען די גימנאַזיעס איז נישט אַזוי גרינג. עס פאָדערט זיך פון אונז גרויסע אנשטרענגונגען צו דערהאַלטען די שולען ביי זייער עקזיסטענץ. די אויפגאַבען ווערען נאָך שווערער דערמיט, וואָס מיר מוזען די שולען מאַכען צוטריטליך אויך פאַר די עלטערען פון מיטעלשטאַנד און פאַר דער נישט פערמעגליכע קלאַס פון דער יודישער בעפעלקערונג אין ראַדאָם.

פריהצייטיג זענען אונזערע פערלאַנגען, אַז די גימנאַזיעס זאָלען זיך אויסהאַלטען פון בלויזען שכר לימוד, וואס די שילער טראָגען אַריין. ביי אַלע פעלקער ווערען די שולען אויסגעהאַלטען פון די רעגירונג׳ס־קאַסעס, ווי אויך פון קאָמונאַלע און געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס. די שטרעבונג, אַז די שולען זאָלען זיין אומזיסט, אדער זעהר ביליג איז גאַנץ נאַטירליך. איבערהויפּט ביי אונז יודען, ביי וועמען די שטרעבונג צו בילדונג טרעפען מיר מיינסטענס ביי קינדער פון נישט פערמעגליכע עלטערען. דאָס אויסהאַלטען אַ מיטעל־שולע קען דאָך אבער נישט זיין דער עיקר אָנגעוויזען אויף בלויז ביליגקייטען. די פּענסיעס פון די לעהרער פון אונזערע גימנאַזיעס. נישט קוקענדיג דערויף, וואָס עס האָט זיך איינגעגעבען אָוועקצושטעלען די פּעדאַגאָגישע זייט פון די שולען אויף דער געהעריגער הויך, זענען אין יעצטיגען שול־יאָהר רעדוצירט געוואָרען ביז מינימאַלע עקזיסטענץ־מעגליכקייטען. די אויסגאַבען זענען מינימאַלע, אָבער נישט קוקענדיג אויף דעם אַלעם לעבען די גימנאַזיעס איבער אַ שרעקליכען מאַטעריעלען קריזיס. אַ חוץ דעם וויפיעל שוועריגקייטען דאַרפען דורכגעבראַכען ווערען, אַז די יודישע גימנאַזיעס זאָלען צוריק בעקומען זייערע עפענטליכע רעכט, די רעכט, וואס איז אַ דאַנק די אומגעלומפּערטע פּעדאַגאָגישע לייטונג פון די פריהערדיגע דירעקטאָרען — פערלוירען געגאַנגען. כדי דאָס פערלוירענע צוריק צו ערווערבען מוזען די שולען איינקויפען פיזישע און כעמישע גאַבינעטען, מאַפּעס, בילדער און אַ ביבליאָטעק. ווען מיר ווילען דאָס אַלץ נעמען אין אַכט, וועלען מיר קומען צו דער איבערצייגונג, אַז דאָס אַלץ וועט נישט קענען געשאַפען ווערען פון דעם שילער־אָבצאָהל און אַז צו דעם צוועק מוז קומען פון אַנדערע קוועלען אַ בעדייטענדע שטיצע. מיר קענען טאַקי זיין זיכער, אַז די קליינע צאָהל שילער אין די יודישע גימנאַזיעס וועט בעדייטענד פערגרעסערט ווערען, ווייל ווי מיר האָבען שוין דערמאָנט, איז אַ דאַנק דער פיעלפאַכיג פערבעסערטער פּעדאַגאָגישער מצב, דער צופלוס פון שילער אַ געוויכטערטער, אָבער טראָץ דעם אַלעם ליגט דאָך אויף אונז אַ חוב דעם צופלוס צו מאַכען צוגענגליך.

ביים היינטיגען עקאָנאָמישען צושטאַנד פון די יודען אין פוילען איז אויסגעשלאָסען, אַז די שולען זאָלען זיך קענען אויסהאַלטען פון שכר למוד. וויפיעל טרויעריגע פאַלען שפּילען זיך אָב פאַר אונזערע אויגען, ווען עלטערען ראַנגלען זיך מיט זייער גאַנצען מסירת נפש, כדי צו קענען בילדען זייערע קינדער און קענען עס אָפט נישט בעווייזען? מיר קענען ברענגען גענוג פאַקטען פון פיעל עלטערען, וועלכע זענען ערשט נישט לאַנג רייך געווען, האָבען זיך געפונען אין אַזאַ לאַגע, דאָס זיי זענען פשוט געצווינגען געווען איבערצורייסען די לעהרע פון זייערע קינדער, צוליב דעם הויכען שכר למוד.

ווען מיר וועלען נאָך נעמען די עלטערען פון מיטעלשטאַנד, דאַן טרעפען מיר אַזא ערשיינונג גאַנץ אָפטער, מיר קענען זיך פאָרשטעלען די שטילע טראַגעדיע פון אַזעלכע עלטערען! ווער וועט אָבווישען די הייסע טרערען פון די קינדער, וועלכע מוזען אין מיטען לעהרע זיך געזעגנען מיט יעדער האָפנונג פון אַ בעסערע צוקונפט? די פאַקטען זענען גענוג טרויריג, אָבער נאָך טרויריגער וועט זיין, ווען מיר וועלען אונזער חוב פערנאַכלעסיגען און דאס צוקונפטיגע דור וועט ארויסטראָגען אויף אונז איהר שאַרפען, אָבער בערעכטיגטען, אורטהייל!

דאָס אַלעס איז פאַר אונז נישט קיין נייעס, מיר ווייסען דאָס אַלץ, מיר ווייסען אויך פון וואַנען עס דאַרף און מוז קומען די הילף. ביים היינטיגען טאָג האָבען מיר נאָר איין קוועלע — און דאָס איז די יודישע קהלה אין ראַדאָם. די לעצטע האָט שוין אין פערגאַנגענעם יאָהר אַסיגנירט 7000 זלאָטעס פאַר אונזערע גימנאַזיעס און מיר רעכנען, אַז אין בודזשעט, וואָס וועט יעצט אויסגעאַרבייט ווערען אויפ׳ן יאָהר 1926, וועט אויך פיגורירען אַ סובסידיע. עס האַנדעלט זיך נאָר וועגען דער גרויס פון דער שטיצע. אונזערע דאָזאָרעס מוזען געדענקען דעם גרויסען חוב, וואָס ליגט אויף זיי. זיי מוזען וויסען, אַז מיט אַ שטיצע פון 7000 זלאָטעס וועלען מיר דערפיהרען די גימנאַזיעס צו אונטערגאַנג און דאַן פאַלט די פעראַנטוואָרטליכקייט נאָר אויף זיי.

די קעלצער מענער־גימנאַזיע פאָדערט יעצט פון דער אָרטיגער גמינע בערך 26,000 זלאָטעס, דאָס דאַרף זיין אַ סובסידיע פאַר איין גימנאַזיע, וועלכע האָט זיך שוין ערוואָרבען עפענטליכע רעכט, בשעת ראַדאָם פערמאָגט 2 גימנאַזיעס און וועלכע מוזען ערשט שטרעבען צובעקומען די רעכט, מען קען, אַלזאָ, דערפון פעסטשטעלען, אַז די סובסידיע פון דער ראַדאָמער גמינע פאַר די יודישע גימנאַזיעס מוז זיין בעדייטענד גרעסער. מיר קענען זיך מעהר נישט מאַכען לעכערליך, מיר ווייסען דאָך, ווי עס זענען צוגעגאַנגען די אונטערהאַנדלונגען צווישען די גמינע־פראַקציעס ווען מ׳האָט אַריינגעשטעלט די סובסידיע פון די 7000 זלאָטעס פאַר די גימנאַזיעס. די דאָזאָרעס מוזען געדענקען, אַז די גימנאַזיעס זענען אַ נויטבעדערפעניש פון די ראַדאָמער יודען. דער גמינע־בודזשעט אויפ׳ן יאָהר 1926 מוז אונבעדינגט ענטהאַלטען אַזאַ סובסידיע פאַר די גימנאַזיעס, וואָס זאָל פאַר זיי פערזיכערען אַ געהעריגען און בליהענדיגען עקזיסטענץ. מיר וואַרטען מיט אומגעדולד צו זעהן, ווי דער בודזשעט וועט זיך בעציהען להבא צו די 2 יודישע גימנאַזיעס אין ראַדאָם, בשעת דאָס פעסטשטעלען די פערשידענאַרטיגע סובסידיעס.

ר. צושייער.

יודישע גזלנים.

בילדער פון תל־אביב׳ער געריכט.

דער געדראַנג אַרום און אין דער געריכטס־געביידע פון פרידענס־ריכטער אין תל־אביב איז געווען אַזוי גרויס, אַז דער קליינינקער תמינ׳ער, אָדער ווי מען רופט איהם דאָ „מייזעלע". האָט זיך קיין עצה נישט געקענט געבען און מען האָט געמוזט רופען צוויי פּאָליציאַנטען ברייט פּלייציגע און מיט געזונדע מוסקולען, איינצוהאַלטען די אָרדנונג, האָט דאָס פּערדראָסען דאָס „מייזעלע" אין זיין גאַנצען כעס האָט ער איינגעפלאָזען צו די בעשולדיגטע 3 גוטמוטיגע יודישע אַרבייטער און 2 יודישע חנ׳דיגע מיידלעך.

די בעשולדיגטע! איך קען דאָך זיי, די צוויי יודישע מיידלעך. איך געדענק זיי פון מיין קליין ליטוויש שטעדטיל. אין די פרייטאָג־פאַרנאַכטען נאָך ליכט בענשען, שטעהען זיי מיט שבת׳דיגער צניעות אויפן גאַנעק און בעגלייטען מיך מיט גוטע רחל אויגען, ווען כ׳געה אין בית־המדרש מקבל שבת זיין. איך געדענק זיי פון די פרייטאָג־צונאַכטען. שטעדטעל האָט שוין איינגעדרימעלט, די ווייסע שבת־מלאכים פלאַטערען איבער ווייס אויסגעקאַלכטע הייזער, קוקען אַריבער צו די ווייט אויסגעשפּרייטע מיט שטערען פערזייטע הימלען און ווינקען צו אונז יוגענד, וועלכע זאַמעלט זיך אין וועלדעל ביים שטעדטעל. יוגענד היצט זיך, דיסקוטירט און מיט אַזוי פיל האַרץ און בענקשאַפט צוזינגען זיך יודישע טעכטער: רוח עצוב, רוח עגום שא נא את אנחתי. —

איך קען זיי די בעשולדיגטע בחורים!

אין וואָלאָזשינער ישיבה האָבען מיר שפּעט אין די אָוונטען געקלאַפּערט אויפ׳ן „יאַרמאַלקע" בערג. דאָרט, וואו ביאַליק האָט געשריבען „אל הצפור". נאָך קוקען זייערע גרויסע קינדערישע אויגען צושראָקען און פערוואונדערט אַרום זיך און אויפ׳ן ריכטער: וואָס וויל מען פון זיי?

דער ריכטער פון רוסישען געריכט האָט דער ריכטער גופא געבראַכט זיין שטרענגקייט און געהאַרציגקייט, אַליין דער שרייבער, דער פאָרלייענער, דער אויספאָרשער און דער ריכטער. אַ שווערע אַרבייט — זיין אַ רעגירונגס־ריכטער אין דער יודישער שטאָדט תל־אביב.

אדוני השופט! לאָזט זיך אויסרעדען, כאַפּט נישט פון מויל! איך בין נישט ווער עס איז! אַט קוקט און לייענט! זי איז שוין אויף דער עסטראַדע ריהרט אָן מיט איהר פאַרטון דער ריכטער נאָז און דאָס „מייזעלע" האָט אַ שווערע מלאכה זיך אָפּטשעפּען פון דער וויינענדיגער יענטע. אַ יודישער רעגירונגס־ריכטער איז נישט קיין קלייניגקייט!

מען רופט אויס דעם נאָמען פון בעשולדיגער, איינער פון די תל־אביב׳ער דאָקטוירים, עס פערנעמט זיין אָרט דער פּאָליציי־מייסטער, אַ יודישער יונגער בחור דער פערטיידיגער און מען לייענט דעם בעשולדיגונגס אַקט. די דריי בחורים און די מיידלעך ווערען בעשולדיגט אין דעם, אַז זיי האָבען בעדראָהט דעם דאָקטאָר, אַז אויב ער וועט נישט אַריינטראָגען אַ געוויסע

סומע געלד, וועט ער שווער און טייער געצאָהלען! דער עולם גיט אַ ציטער. רוסלאַנד אין 5-טען יאָהר, עקספּראָפּריאַציעס, בלוט, שיסערייַ, וואו זענען מיר? איך קוק אויף די בעשולדיגטע, ווי זיצען רוהיג, שטיל, פער׳חלום׳ט אויף דער בעשולדיגונג׳ס-באַנק. אזוי זעהען זיי געוויס אויס אין די אָבּרוהישעה׳ן ערגעץ אין אַ קבוצה אין עמק נאָך דער אַרבּייט. די מיידלעך רויטלען זיך. בייסען די נעגעל און דער ריכטער שמייכעלט אָזוי גוטמוטיג צו דעם דאָקטאָר, וועלכער גיט אָב זיין שבועה, האַלטענדיג דאָס תנכ״ל אין די הענד.

ער דערצעהלט: ביידע מיידלעך אַרבּייטען ביי איהם אין דעם קליניק, האָבען זייער צימער אין זיין הויז און די דריי בחורים פלעגען קומען צו די מיידלעך צו גאַסט. פון איין לאַנד, פון איין שטאָדט, שטיקלעך קרובים. אין איין אָוועבד האָבען זיי זיך עפּעס פערזעסען. די מיידלעך דאַרפען מאָרגען אַרבּייטען, האָט ער אויפגעפאָדערט די בחורים זיי זאָלען געהען אַ היים. אויף מאָרגען האָט ער בעקומען דעם דראָהונג׳ס-בריף: הי׳ת ער האָט זיי בעליידיגט, פאָדערן זיי איהם אויף געבען אויפ׳ן... קרן-קימת צעהן פונט, ווען נישט...

— האָט איהר נישט געדענקט, אַז זיי ווילען אייך שיסען? פרעגט שטרענג דער פּראָקוראָר.

שיסען? יודישע בחורים, הלוצים וועלען שיסען?

און סתם שלאָגען? שלאָגען? פאַר וואָס? און וואָס האָבען אייער שכנים געדענקט.

– מיר האָבען געשמייכעלט, יונגלעך, קינדער...

— האָט איהר נישט געהאַט קיין מורא צו געהען אין גאַס?

אין תל-אביב אין ארץ-ישראל מורא האָבען צו געהען אין גאַס? מיר וואָלטען פון דעם קיין וועזען נישט געמאַכט, נאָר דער פּאָליציי-מייסטער האָט דערזעהען דעם בריעף.

— אַרבּייטען די מיידלעך ביי אייך ווייטער? פרעגט דער ריכטער מיט אַ שמייכעל?

— געוויס, אָרענטליכע, ערליכע קינדער.

די בעשולדיגטע שטעהען ווי צוטומעלטע, ווייסען אַליין נישט, וואָס צו זאָגען: זיך געפיהלט בעליידיגט, דערהאַלטען אין יענעם אָוועבד אַ בריעף פון דער היים, געזעסען אינאיינעם און געלייענט, עס איז געווען אזוי גוט זיך דערמאָנען די יוגענד, פלטערען, פריינד און חברים אין.. און אַ געלעכטער אָנגעשריבען דעם בריעף.

דערמאָן איך מיך אין מיינע יונגעל-יאָהרען אין חדר, דער רבי האָט מיר אַ שטאַרקען קניפּ געגעבען, האָב איך זיך געמאַכט פאַר... געשטאָרבען...

די מיידלעך דערצעהלען: געפּראַוועט, אַ שמחה׳לע: אַ בריעף פון דער היים. טאַטע מאַמע קלויבען זיך קומען, פרעגען אָן צי זאָלען ברענגען „וואַרעניע" האָט מען געלאַכט, זיך געפרעהט...

ווער האָט אָנגעשריבען דעם דראָהונג׳ס בריעף?

אַלע אינאיינעם זיך נאַריש געמאַכט.

עס רעדט דער פּראָקוראָר: פּאַראַגראַפען, אַלטע נייע געזעצען, זיכערקייט פון דער בעפעלקערונג, שטרענגע שטראָף, טורמע.

מיינט ער דאָס ערנסט?

עס רעדט דער פערטיידיגער: ווידער פּאַראַגראַפען, נייע אַלטע געזעצען, נאַציאָנאַלע אינסטיטוציע, פערלייכטערען די שטראָף.

וואָס ווילען זיי, וואָס טראַכט דער ריכטער?

דער עולם שטעהט אויף די פיס. דער ריכטער לייענט דעם אורטייל: עס איז נישט צו זעהען אַ שלעכטע, בייזע כונה, זיי האָבען זיך געפיהלט בעליידיגט: דריי טעג אַרעסט!

דער עולם, מעהרסטענטייל אַרבּייטער אַפּלאָדירט און דער דאָקטאָר דער „געליטענער" דריקט די הענד פון די יודישע גזלנים און בעט ביי זיי „ענטשולדיגונג".

ד. כהן.

געהיימניספולע טעלעגראַמע, וואָס האָט צושטערט אַ פאַמיליען-לעבען.

סעמועל ראַדזשערס פון באָסטאָן, מאָנט דורכן געריכט 75 טויזענד דאָלאַר פון דער טעלעגראַף-פערוואַלטונג, פאַדוואָס זי האָט געבּראַכט צו איהם אין הויז אַ טעלעגראַמע, וואָס איז גאַר אריינגעפאַלען אין זיין ווייבס הענד און האָט צושטערט זיין פאַמיליען-לעבען. ראַדזשערס טענה׳ט, אַז דער טעלעגראַף איז נישט געווען פאָרזיכטיג גענוג, אַז ער האָט געדאַרפט די טעלעגראַם איבערגעבען בלויז צו איהם, איהם אין די הענד אריין און עס נישט איבערגעבען אין אַזאַ פלאַץ, וואו ס׳ווייב קען דאָס געפינען.

אין דער טעלעגראַמע איז אזוי געשטאַנען:

„באָסטאָן, סעמועל ראַדזשערס 31 נאָרד וואַמבעק סטריט, קום מיך זעהן, איך דאַרף געלד. ראָזע".

שטעלט זיך פאָר, וואָס עס האָט זיך אָפּגעטאָהן אין הויז, ווען פרוי ראַדזשערס איז געקומען אַ היים און האָט געפונען די טעלעגראַם אין דעם ביוראָ-קאַסטען.

מיט אַ שעה שפּעטער איז געקומען דער מאַן אַ שמייכעלדיגער און אַ לעבעדיגער. און אַזוי ווי געוועהנליך האָט ער געוואָלט אַ קוש טאָן זיין פרוי אין שטערען, אָבער די פרוי האָט געמאַכט אַ פינסטערען פּנים און אַ זאָג געטאָן:

„קוש מיך נישט, גיי קוש בעסער ראָזען". – וועלכע ראָזע? – האָט דער מאַן תמ׳עוואַטע אַ פרעג געטאָן.

„מאַכסט זיך נאָך אַלץ פאַר אַ צדיק׳ל" האָט די פרוי בייז גערעדט. „דער יונגעלע איז נעבעך גאָט די נשמה שולדיג. אַ פינסטערע יאָהר אויף דיר. אָט האָב איך דאָך אַ טעלעגראַמע אין האַנד, וואָס דיין ליובאָווניצע האָט דיר געשיקט".

פרוי ראַדזשערס האָט גענומען ווייגען און דער מאַן איז געשטאַנען אַ צורמישטער.

„ווער איז די פרוי?" האָט פרוי ראַדזשערס געפרעגט.

דער מאַן האָט געלייקענט און ער לייקענט נאָך איצט אויך. ער זאָגט, אַז ער האָט נישט קיין שום לינקע געליבטע מיט דעם נאָמען ראָזע און אַז ער ווייס נישט פון וואָס צו זאָגען. ער דענקט, אַז עמיצער פון זיינע שונאים האָט איהם געוואָלט דאָ אָפּטאָן אַ שפּיצעל. די פרוי אָבער האָט איהם נישט געגלויבט, עס איז צוליב דעם אַרויסגעקומען אַ פאַמיליען-טראַגעדיע. פרוי ראַדזשערס אָבער גלויבט נישט איהר מאַן. זי זאָגט, אַז זי האָט איהם לאַנג חושד געווען אין דעם, וואָס ער גייט אַוועק גאַנצע טעג פון דער היים. נאָר פונדעסטוועגען מאַכען די טענות פון מאַן אַ ווירקונג. ער שווערט זיך ביי אַלץ אין דער וועלט, אַז ער האָט אַזאַ טעלעגראַמע פון קיינעם נישט ערוואַרטעט. ער גלויבט, אַז דאָס האָט איהם אפשר אָפּגעטאָן אַ פרוי, וואָס האָט אויף איהם פון אַ מאָל אַ כעס, קיין בעווייז אָבער האָט ער נישט, ווער דאָס קען זיין.

אזוי צו אזוי, מאָנט ער, דער הער ראַדזשערס פון דער טעלעגראַף-קאָמפּ. ענטשעדיגונג!

די טעלעגראַף קאָמפּאַניע טענה׳ט אָבער, אַז זי קען נישט זיין פעראַנטוואָרטליך פאַר דעם אינהאַלט פון אַ טעלעגראַמע און זי איז נישט מחויב צו וויסען צי איינער האָט אַ ווייב, צי ער האָט נישט קיין ווייב, צי ער האָט מורא פאַר אייפערזוכט. די טעלעגראַף-קאָמפּאַניע גיט איבער, אַז ס׳האָט שוין פיל מאָהל פּאַסירט, אַז מ׳האָט געשיקט משוגענע און אויסגעטראַכטע טעלעגראַמעס צו געוויסע פערזאָנען. אַ ניו-יאָרקער מאַן, האָט דאָ נישט לאַנג באַקומען אַ טעלעגראַמע, וואָס האָט זיך אזוי געלייענט:

„שיקאַגאָ" שיק גלייך 200 דאָלאַר, דיין יונגעלע מאָזעלט. שוין צייט, אַז די זאָלסט העלפען דיין אייגען קינד עמי.

דער מאַן האָט אַ ווייב מיט 4 קינדער אין ניויאָרק און זיין פרוי האָט נישט געוואוסט, אַז ער האָט נאָך אַ קינד אין שיקאַגאָ.

אַן ענליכע געשיכטע ווייזט די טעלעגראַף קאָמפּאַני האָט דאָ נישט לאַנג פּאַסירט מיט אַ פילאַדעלפער פרוי. צו איהר איז אָנגעקומען דווקא אַ דעפּעשע אַזש פון פּאַריז, וואָס האָט זיך אזוי געלייענט:

ווי ס׳שיינט האָסטו שוין פערגעסען די צוויי טעג, וואָס מיר האָבען ביידע פאַרבּראַכט, אָבער איך פערגעס דאָס נישט. איך האָב דיך נאָך אַלץ שטאַרק ליב, איך וויעל אין אַ חודש אַרום קומען קיין אַמעריקע און איך וועל זיך טרעפען מיט דיר אין ניויאָרק. עדמונד.

די באָסטאָנער פרוי האָט פאַר איהר מאַן זיך געשוואָרען, אַז זי ווייסט נישט פון וואָס צו זאָגען. זי איז טאַקע געווען אין פּאַריז און זי דענקט, אַז אַ געוויסער מאַן, וועמען זי האָט אָפּגעשטויסען פון זיך, האָט דאָס איהר געוואָלט אָפּטוהן מיט דער דעפּעשע.

אָבער דער מאַן האָט איהר נישט געגלויבט און זיי האָבען זיך גע׳גט צוליב דעם.

אַזעלכע אַרט טעלעגראַמעס זענען קיין נייס נישט. אין די טעלעגראַף קאָמפּאַני זאָגט דעריבּער, אַז זי פילט זיך אויך נישט שולדיג אין דער פאַמיליען טראַגעדיע פון מר. ראַדזשערס׳ס.

פון ביידע זייטען וועלען אויפטרעטען אַדוואָקאַטען און עס וועט פאָרקומען אַ גאַנץ טשיקאַווער משפט.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

דער בודזשעט פון דער געמינע אויפ'ן יאהר 1926.

לויט דער אויפטראַג פון דער פּאַראַפּסוואַ וועט די היגע יודישע גמינע צוטרעטען די נאָהנטסטע טעג אויסצואַרבייטען דעם בודזשעט אויפ'ן נייעם יאהר 1926. ס'וואָלט דעריבער זעהר געווינשען געווען, אַז די פּאַ-שטעהער פון די שאַצונג'ס-קאָמיסיעס, וואָס וועלען דינען אַלס וועקער און עצה-געבער'ס ביים איפּאַרמירען די שטייער-מעגליכקייטען פון די עשאַט-צאָהלער'ס – זאָלען זיין מעהר קאָמפּעטענטע פּערזאָנען און וויסען גענוי דעם מצב פון יעדען צאהלער, בכדי ס'זאָלען דערנאָך נישט אַרויסקומען פערשידענע מיספערשטענדעניש'ען, אָדער טעותים.

צי וועט די ראַדאָמער באַהן-דירעקציע איבערגע-טראַגען קיין חעלם?

לויט ווי מיר דערוויסען זיך, ווערען געפיהרט אונטערהאַנדלונגען וועגען אריבערטראַגען די ראַדאָמער באַהן-דירעקציע קיין חעלם. פאַר דער חעלמער שטאָדט-פערוואַלטונג איז די פראַגע געוואָרען זעהר אַקטועל און ס ווערט ואָגאָר וועגען דעם פיל גערעדט.

אַלס איינע פון די סבות ווערט אָנגעוויזען דאָס, וואָס חעלם איז אַ שטאָדט פון אַ גרעסערע בעפעלקערונג און מיט'ן אַריבערפיהרען אַהין די ראַדאָמער באַהן-דירעקציע, וועלכע צעהלט 800 פּוילישע פאַמיליעס, וועט חעלם מעהר פּערפּוילישט ווערען. ס'איז נאָך אָבער אַ צווייפעל צי דאָס וועט אַזוי גיך קענען דורכגעפיהרט ווערען, ווייל דאָס אריבערפיהרען די באַהן-דירעקציע פון ראַדאָם קיין חעלם דאַרף קאָסטען 10 מיליאָן גילדען און צוליב דעם, וואָס דער מלוכה-בודזשעט וועט היינטיגעס יאָהר פערקלענערט ווערען וועט דאָס באַהן-מיניסטעריום נישט זיין אימשטאַנד צו אסיגנירען אַזאַ סומע.

אָבגעלעגט די וואַהלען פון דער יודישער קאַסע.

דעם פערגאַנגענעם שבת-צו-נאַכט איז אין לאָקאַל פון דער יודישער קאַסע — פאַרגעקומען אַ אַלגעמיינע פערזאַמלונג, בכדי צו וועהלען רעפּרעזענטאַנטען פאַר דער באַנק. אויף דער ערשטער העלפט פון דער אַלגעמיינע פערזאַמלונג איז געקומען אַנ'צולם בערך 150 מאַן.

אונטער דער פאָרזיץ פון ה' יחיאל פרענקעל און ביזיצענדע: ה'ה יצחק ביאַלסקי, גאָלדבלום און בריליאַנט ווערט די פערזאַמלונג געעפענט און עס הויבען זיך גלייך אָן צו עטוויקלען לײדענשאַפטליכע דעבאַטען ארום דעם אויסגעאַרבייטען וואַהל-סיסטעם. אַ גרויסער טהייל פון די פערזאַמעלטע זאָגען זיך ארויס געגען דעם, וואָס די אַלגעמיינע פערזאַמלונג איז איינגעטהיילט געוואָרען אויף צוויי מאָהל, ס'הייסט אויף שבת-צו-נאַכט און זונטאָג, און זיי פערלאַנגען, מ'זאָל די וואַהלען אָבלעגען און צוזאַמענרופען א צווייט מאָהל אַ אַלגעמיינע פערזאַמלונג, אויף וועלכער אַלע מיטגלידער פון דער באַנק זאָלען זיך קענען אין איין מאָהל בעטייליגען.

איינגע רעדנער קריטיקירען און אין אַ שאַרפען פאָרם אַזא וואַהל-מאָדוס און ערקלערען קאַטעגאָריש, אַז זיי זענען געגען דאָס צוברעקלען די וואַהל-שטימען פון די מיטגלידער און זיי צוטהיילען אויף גרופּעס לויט די בוכשטאַבען פון אַלף-בית. די וואַהלען, זאָגען זיי, ברויכען פאָרקומען אין איין טאָג און אַלע 60 רעפּרעזענטאַנטען ברויכען געוועהלט ווערען פון אַלע באַנק מיטגלידער. די דעבאַטען וועגען דעם פערציהען זיך אַ לאַנגערע צייט און אַ-ענדע ווערט דורכגעפיהרט אַ נאָמענטליכע אָבשטימונג, וואָס בעווייזט, אַז די מעהרהייט פון די פערזאַמעלטע איז געגען דאָס איינטהיילען די וואַהלען אויף צוויי מאָהל און די אַלגעמיינע פערזאַמלונג ווערט דעריבער אָבגעלעגט.

דאָרט, וואו תורה, דאָ איז חכמה...

אין ראדאם האָט, ווי בעוויסט, ביז ערשט נישט לאַנג עקזיסטירט א חדר אונטער'ן נאָמען „יבנה". צוליב אָבער פערשידענע עקאָנאָמישע טעמים איז ענטשטאַנען א פּראָיעקט, אז מ'זאָל „יבנה" פעראייניגען מיט דער תלמוד-תורה און צום צייכען פון פעראייניגונג זאָל די ת"ת אָנגערופען ווערען „תלמוד תורה הכללית" די פעראייניגונג איז צושטאַנד-געקומען. די גמינע האט אפילו פאר די ביידע פעראייניגטע חדרים סובסידירט מיט א שפּיצע פון 8000 זלאָטעס. און לויט א פריהערדיגען אָבמאַך, האט די תלמוד תורה פערנומען דעם לאָקאַל פון דער „יבנה".

נאָכדעם אָבער, ווי דער אָקט פון דער פעראייניגונג איז געשלאָסען געוואָרען, איז דער ערשטער צד, ס'הייסט די בעלי בתים פון „יבנה", געוואָרען זעהר אונצופריעדען, דערוויסענדיג זיך, אַז די תלמוד תורה האט מיט די 1200 זלאָטעס, וואס זי האט גענומען א קאָנטאָ פון דער גמינע-סובסידיע, געדינגען דעם לאָקאַל פון דער „יבנה" און איבערגעאַרבייט דעם קאָנטראַקט אויף איהר אייגענעם נאָמען. דער פריהערי-גער שלום בית צווישען דער „יבנה" מיט דער תלמוד תורה איז, אלזאָ, אזוי, נאָך א ביסעל צושטערט געוואָרען, מ'איז אויף זיך ברוגז געוואָרען און דאָס מנין פון די יבנה-בעל בתים האט זיך אָנגעהויבען פיהלען פרעמד. ביים שבת'דיגען דאַווענען אין דער סביבה פון די נייע תלמוד תורה בעלי בתים.

מיט דעם אבער האט זיך דער ככפוך נאָך אַלץ נישט געענדיגט, און די טעג איז פאר'ן היגען ראבינאט אבגעהאַלטען געוואָרען א דין תורה צווישען דער תלמוד תורה מיט דער „יבנה". די ערשטע האט רעפּרעזענטירט די אגודה-פארשטעהער: מ. י. נירענבערג און י. שיינפעלד — און די צווייטע — די אמשינאָווער חסידים מת"ת קאַפּער, משה בוים און יצחק גרין.

דער ראבינאט האלט זיך אבער אָב ארויסצוגעבען זיין פּסק, ווייל איינער פון די מורי הוראות ווערט געסטראַשעט פון איינעם פון די ביידע צדדים, אין פאל, אויב ער וועט זיך ארויסזאָגען נישט גינסטיג פאר איהם...

בינו לבינו האט „יבנה פערלוירען דעם לאָקאַל און נישט געניג דאס, האט איהר די „קאַסע-חאַרין" גאָך פערקויפט די לאָווקעס פאר 60 זלאָטעס, וואס זי האט זיך דארט פערשולדיגט.

קעסטענבערג שלאָפט נישט...

זייט דער פּראָצעס צווישען ה' קעסטענבערג מיט דער גמינע איז בעטראכט געוואָרען אין העכסטען טריבונאַל, איז ה' קעסטענבערג כמעט כסדר אין ווארשא. ער האט לעצטענס פערבראַכט עטליכע טעג אין ראדאם און נאכהער צוריק געפאהרען מיט זיין אדוואקאט ביצלסקי קיין ווארשא.

ה' קעסטענבערג שלאָפט נישט...

היגער-קוליסען-פּאָליטיק אין דער גמינע.—מען וויל אריינבאַמען דעם „29-טען"...

ווי בעוויסט, בעקומט די גמינע פון דער שחיטה-הכנסה 33% און די איבעריגע 67% ווערט איינגעטהיילט צווישען די שוחטים לויט בעשטימטע קאַטעגאָריעס. דאָס היינטיגע יאָהר האָט געדינגט דער גמינע אַלס ערשטער פּרוב זיך איבערצוצייגען, וויפיעל די אַלגעמיינע שחיטה אין ראַדאָם ברענגט הכנסה אין משך פון אַ גאַנץ יאָהר, און זי האָט דעריבער נישט געוואָלט איינריי-סען מיט די שוחטים. בעקענענדיג זיך אָבער נעהנטער מיט דער שחיטה-סטאַטיסטיק האָט די גמינע, וואהרשיינליך, בדעה צו ענדערען דעם אָבמאַך פון די 33% און פערלאַנגען אַנ'הוספה. די שוחטים, דאַגעגען, פון זייער זייט בעשטעהען נישט דערויף און ווילען נישט מסכים זיין אויף די 33% זיי פערלאַנגען, אז פון ניי-יאָהר, זאָל די די גמינע ביי זיי נעמען בעדייטענד וועהניגער. דער סכסוך וואָלט אפשר אויסגעגליכט געוואָרען, ווען ניכט אין מיטען-דערין דער טשוואָק: „ענין קעסטענבערג" וואס איז נאָך נישט ענדגילטיג ענטשיעדען און מען ווייסט נאָך נישט „ווער ס'וועט לאַכען דער לעצטער"

די גמינע, אזוי אויך די שוחטים

ווילען אין זייערע אונטערהאנדלונגען אויסנוצען די צייט ביז דעם 29-טען סטיטשען 1926, ווען דער הויכער טריבונאל דארף ארויסטראגען זיין אורטהייל, ווער ס'האט געווינען, אדער פערשפילט. די שוחטים שטעהען אויפן שיידע-וועג צווישען לובלינער 7 ביז לובלינער 9. און טראכטענדיג זיך, טאמער, יועט די גמינע פארט בעסער ווערען און ארויבלאזען פון פרייז, מורא האבענדיג, אז קעסטענבערג זאל אמאהל נישט געפונען. – ציהען זיי אן די סיטואציע און ווילען רק, אז די גמינע זאל נאכלאזען דאס שטריקעל. די גמינע ווידער שפיעלט א להיפוך'דיגע פאליטיק און טראכט זיך: סאמער פערקעהרט — אז די שוחטים וועלען בעסער ווערען און גיכער יא דערלעגען, מורא האבענדיג, אז קעסטענבערג וועט פערשפיעלען און דאמאלס וועט דאך נאך ערגער זיין. אט אזוי שפעקולירען ביידע צדדים, סיי די גמינע און סיי די שוחטים און ווילען וואס פריהער ארויסבעקומען גוטע בעדינגונגען, איידער דער 29-טער סטיטשען לויפט אן און וועט חלילה פערשאפען עגמת נפש...

אלע ווארטען אויפן 29-טען. אוי דער 29-טער, דער 29-טער!.. א גאנצע שטאדט, און אפשר א גאנצע וועלט ווארט אויף דיר!..

יודען דארפען געבען, נעמען—נישט.

אויף עטליכע זיצונגען אין שטאדט-ראט איז אויסגעארבייט געווארען דער בידזשעט פארן מאגיסטראט אויפ'ן יאהר 1926. צווישען אלע אנדערע פערשידענע סובסידיעס און שטיצעס האט דער שטאדט-ראט פונדעסטוועגען אויך „בעוויליגט" ארייננושטעלען א סובסידיע פון 3.000 זלאטעס פאר דער „עזרה". דער יודישער ראטמאן ה' ברילאנט האט די דאזיגע מתנה בעטראכט פאר צו קליין און אויף זיין „העזה" צו פאדערען פאר „עזרה" האטש 6000 זל. האט איהם דער פארזיצענדער נישט מעהר און נישט וועניגער געבעטען, נאר, אז ער זאל אנווייזען די קוועלע, פון וואנען מ'קען אזוי פיל געלד איינקאסירען, ביי דער היינטיגער שווערער צייט, ווען דער בידזשעט איז אזוי שפארזאם בעארבייט.

פון דער יודישער בעפעלקערונג אין ראדאם וועט איינגעמאהנט ווערען מעהר ווי 40% פאר דער שטאדטישער קאסע אין מאגיסטראט, איז דאס א פנים נאך וועניג און ה' ברילאנט וואלט בעדארפט פערשאפען די 6000 זל. פאר די איינציגע יודישע סובסידיע-נייע קוועלען.

די אנדערע יודישע ראטמענער זענען קלוגער, זיי פערשפארען איגנאנצען נישט צוקומען אויף אזעלכע זיצונגען. נאך וואס זאלען זיי פאדערען א סובסידיע פארן יודישען שול-וועזען, פאר א יודישע גימנאזיע, אדער נאר א יודישען ספארט-פעראיין, נאך וואס טויג עס די בלויזע דעמאנסטראציע, אז מען וועט זיי אויך אפשר הייסען אנווייזען פרישע קוועלען...

אט ווי עס זעהען אויס די יודישע פארשלאגען. פאדערט שוין א יודישער ראטמאן א געהעריגע סובסידיע און גלייכצייטיג צו צולאזען מעהר יודען אלס בעאמטע אין מאגיסטראט, זענען זיינע יודישע קאלעגען דאמאלס אין דערהיים און ס'איז נישטא, קיינער ווער ס'זאל מוטיג אבענטפערען מיט ציפערען און פאקטען...

וויפיל וועלען מיר צאהלען דירה-געלד פאר'ן ערשטען קווארטעל 1926?

אין הסכם מיט'ן געזעץ, וואס איז אין זיין צייט אנגענומען געווארען דורכ'ן סיים, ווערט דאס דירה-געלד אויטאמאטיש געהעכערט יעדען קווארטעל.

פאר'ן ערשטען קווארטעל 1626 (פון 1 יאנואר אן) וועט מען אויף אזא אופן דארפען צאהלען פאר א דירה פון איין צימער אדער 1 צימער מיט א קיך 43 פראצענט פון פאר'מלחמה'דיגען דירה-געלד, ד. ה., אז יעדער רובעל דארף דערביי בערעכענט ווערען פאר 1 זלאטי מיט 14 גראשען.

פאר א דירה פון צוויי אדער דריי צימערן מיט א קיך, האנדעלס-לאקאל פון 4. קאטעגאריע, ווערקשטאטען פון 3. קאטעגאריע — 48 פראצענט פון פאר'מלחמה'דיגען דירה-געלד, ד. ה., אז יעדער רובעל דארף דערביי בערעכענט ווערען אויף 1 זלאטי מיט 28 גראשען.

די הויז-קאסטען (רייניגען די קוימענס, בעלויכטונג, סטרוש א. א. וו.) דארפען בעצאהלט ווערען לויט אבמאך.

פאר א דירה פון 4 ביז 6 צימערען, אינדוסטריע לאקאלען פון 7. קאטעגאריע דארף מען בעצאהלען 53 פראצענט פון פאר'מלחמה'דיגען דירה-געלד, ד. ה אז יעדער רובעל דארף דערביי בערעכענט ווירען אויף א זלאטי מיט 41 גראשען.

פאר געשעפט'ס-לאקאלען, וואס דאס פאר'מלחמה'דיגע דירה-געלד זייערע איז נישט געווען העכער פון 600 רובעל דארף מען צאהלען 58 פראצענט פון פאר'מלחמה'דיגען דירה-געלד, ד. ה., אז יעדער רובעל ווערט דערביי בערעכענט אויף 1 זלאטי מיט 55 גראשען.

פאר געשעפט'ס לאקאלען ווי אויך האטעלען, וואס זייער פאר'מלחמה'דיג דירה-געלד איז געווען העכער פון 600 רובעל — 60 פראצענט ד. ה., אז יעדער רובעל ווערט דערביי בערעכענט אויף 1 זלאטי מיט 67 און א האלבען גראשען.

דערביי דארף בעמערקט ווערען, אז געשעפט'ס-לאקאלען און דירות פון 4 צימערען אן צאהלען שוין נישט פאר קיין שום הויז-קאסטען.

די טרויעריגע ידיעה וועגען טוידט פון אסתר רחל קאמינסקא אין יודישען טעאטער.

פאריגען זונטאג אווענד, ביים צווייטען אקט פון דער פארשטעלונג „אמעריקאנער חתן" אין יודישען טעאטער, האבען די ארטיסטען בעקומען פון ווארשאווער ארטיסטען-פעראיין א טעלעגראמע, וואס האט מודיע געווען וועגען טוידט פון דער בעריהמטער יודישער קינסטלערין, אסתר רחל קאמינסקא. די טרופע האט אלס צייכען פון טרויער, געוואלט איבעררייסען די פארשטעלונג, צוליב דעם אבער, וואס די בילעטען זענען שוין אויספערקויפט געווען, איז דאס טעכניש אונמעגליך געווען. די פארשטעלונג איז אויפגעפיהרט געווארען און ביים שלוס האט דער ארטיסט ביאלקאוויטש מודיע געווען דאס טעאטער-פובליקום וועגען טוידט פון דער גרויסער יודישער ארטיסטין אסתר רחל קאמינסקא, וואס איז בעערהט געווארען פון גאנצען עולם מיט'ן אויפשטעהן פון די ערטער.

דער רעפערטואר פון היינטיגען פרייטאג, שבת און זונטאג זענען: „די פערגעסענע מאמע" „די שטיפמאמע", בלינר אויס ליבע, און דאס זיסע מיידעל"

די קולטור-קאמיסיע ביים האנדווערקער-קלוב

די קולטור-קאמיסיע ביים האנדווערקער-קלוב ענטוויקעלט לעצטענס א לעבהאפטע טהעטיגקייט און מיט די אפטע אינטערעסאנטע פארלעזונגען פעראינטערעסירט זי די ברייטסטע יודישע מאסען אין ראדאם. די קאמיסיע בעשטעהט פון פאלגענדע טיכטיגע פערזאנען: ה"ה יעקב וויינגארט (פארזיצענדער), בנימין האכמאן, לאטע, קעסטענבוים, י. י. מאגנישעווסקי, דוד הערמאן, לייב האנאווער, י. סטראוויטשינסקי און ב. שטריימאן. היינטיגען פרייטאג צו-נאכט קומט פאר דער ווייטערדיגער המשך פון א ציקל פארלעזונגען, וועלכע וועלען געהאלטען ווערען לויט פאלגענדען סדר:

1) האכמאן וועט לעזן יודישע געשיכטע 2) „די דריי קיכעלעך" פרץ'ס—מאגנישעווסקי, 3) ב. שטריימאן — „מיין פריינד'ס געשיכטע" אייגענע פערפאסונג. 4) לאטע — „באמריקי", עדעלשטאט'ס, 5) קעסטענבוים „עס רעגענט" פון ש. אדלער, 6) מאגנישעווסקי „יוכבר" פון פרץ'ען. 7) לאטע „די פידעל" ש. פרוג'ס, 8) הערמאן — שלום עליכם...

פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

היינט פרייטאג דעם 1-טען סטיציען 1926 אום 8 אז. אווענד פינקטליך, וועט דער ה' פראפ. פ. מושקאטבליט האלטען א רעפעראט א. ד. ט. „רבי יהודה הנשיא – חתימת המשנה".

איינגאנג נור פאר מיטגליעדער.—

פון דער ביבליאטעק ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע

די ביבליאטעק ביי דער ציוניסטישער ארג. ענטוויקעלט זיך זעהר גוט. און ווערט כסדר בערייכערט מיט די נייעסטע ווערק און אויסגאבען. די ביבליאטעק בעזיצט אלע ביכער פון גאנצע העברעאישע און יודישע ליטעראטור. לעצטענס זענען צוגעקויפט געווארען צו די שוין פארהאנענע פוילישע ביכער, ביז 400 ביכער פון דער נייעסטער פוילישע ליטעראטור.

אריגינעלע ראזיר-מעסערלעך צו ראזירען, (זשילעטען) זענען אנגעקומען אין דער פירמע א. מאלעצקי, ראדאם.

אלע זאפאסאווע-טהיילען צו פלייש-מאשינקעס ווי: מעסערלעך, שאטקיס רעדלעך א. ז. וו. עמפפעהלט די פירמע א. מאלעצקי, ראדאם. 130 05

קעלצער אבטיילונג.

אויף וועמען איז דער חוב?

פון יאָהרען איז קעלץ בעקאַנט אַלס אויסנאַם׳ס-שטאָט אין אַלע הינזיכטען. דאָס, וואָס אַנדערע שטעדט וואָלטען געהאַלטען פאַר א מעלה, פאַר אַ גליק, איז ביי אונז דוקא אַ צרה און אַ אומגליק. עס איז ביי אונז קיינמאָל קיין צוזאַמענלעבען נישט געווען, קיין אַלגעמיינער אינטערעס צום געזעלשאַפטליכען לעבען איז נישט געווען צו בעמערקען, פון סאָלידאַריטעט רעדט מען שוין נישט — אין דאָס אַלעס האָט מען צוגעשריבען דער צו-קליינער צאָל אינטעליגענץ, וואָס זאָל קענען אָנפיהרען מיט׳ן געזעלשאַפטליכען לעבען און שטעהן בראש. עס האָט זיך געדאַכט די „מאסגעבענדע" פערזאָנען, אַז ווען מיר זאָלען בעזיצען אַ גענוגענדע צאָל אינטעליגענץ מיט הויכע בילדונג. על כל פנים דיפלאָמירטע אינטעליגענץ, וואָלט אין אַלגעמיין דאָס לעבען אָנגענומען אַ אַנדער ווענדונג און עס וואָלט נישט געהערשט אַזאַ קאַלטע בעציהונג צווישען איינעם און אַנדערען און מען וואָלט פערשפאָרט אַזוי וועגעטירען, ווי מען לעבט די לעצטע צייט אויף דער פראָווינץ. און אָט איז ענדליך מקוים געוואָרען די שטרעבונגען פון אַלע צו אַ גרעסערען צופלוס פון אינטעליגענץ, אמת נישט קיין פאָלקס-אינטעליגענץ, אָבער דאָך אַזוינע, וועלכע בעזיצען דאָקטוירים-דיפלאָמען, אונאָבהענגיגע צוליב זייערע פרייע פראָפעסיעס און כלומרשט געזעלשאַפטליכע טוהערס. און ווען מיר זאָלען פערגלייכען די צאָל דיפלאָמירטע אינטעליגענץ פּראָפּאָרציאָנעל צו דער צאָל יודישער בעפעלקערונג אין קעלץ מוזען מיר מודה זיין, אַז דער פּראָצענט פון דער אינטעליגענץ איז אַ גענוג הויכע, וואָס וואָלט בעדאַרפט זיין אַ זעהר געווינשענע ערשיינונג פאַר אונזער שטאָט, אָבער אַזאַ סך הכל וואָלט געווען פּאָזיטיוו בנוגע אַנדערע שטעדט, ביי אונז איז דאָס געזעלשאַפטליכע און פּאָליטישע לעבען אינגאַנצען פּאַראַליזירט, נאָר צוליב דעם, וואָס מיר פערמאָגען אַ צו גרויסע צאָהל א י נ ט ע ל י ג ע נ ץ וועלכע לעבען נישט צווישען זיך בשלום, פיהרען אַ געגענזייטיגען קאַמף אין אַ אומבאַרחמנות׳דיגע קאָנקורענץ אויפ׳ן געזעלשאַפטליכען געביט, פערחאַפען איינער דעם אַנדערען דעם וועג, ברענגען אריין אַ צערשפּליטערונג צווישען אַלע כחות, וועלכע וואָלטען געקענט זיין נוצליך, און דערפיהרען יעדע איניציאַטיוו צו אַ אַבסורד, ברענגענדיג אונגעהוירע שאָדענס דעם קולטורעלען און געזעלשאַפטליכען לעבען.

דער עולם קען זיך געוויס נישט אָפּשטעלען ווער עס איז גערעכט און זעהט נישט דעם שנאת חנם, נאָר עפּעס אַ געיעג נאָך כבודים מצד די, וועלכע ער שטעלט שטענדיג העכער פון זיך, און טראָגט דעריבער אַרויס אַ נישט בעגרינדעטען אורטייל וועגען דעם, אָדער יענעם און שרייבט עס צו אַ ספּעציעלע פּראַאינטערעסירונג, וואָס שמעקט שוין מיט פּרנסה אָדער עהנליכעס... יעדענפאַלס הערשט אַ דעזאָריענטירונג אין אַ שלעכטע אָפּשאַצונג פון יעדער טהאַט, אָדער געשעהעניש.

און דערפון קומען די פאָלגען, וואָס מיר בעמערקען אויף דער יודישער גאַס. אַ פאָלקאָמע נעגאַטיווע בעציהונג צו יעדער מין אַקציע, קיין שום פּער-אינטערעסירונג צום געזעלשאַפטליכען און קולטורעלען לעבען און אַ אַפּאַטיע וואָס רופט זיך אָן אויפן אַלגעמיינעם לעבען. אונזער רעפּרעזענטאַנץ וועלכע וואָלט געדאַרפט זוכען מיטלען צו אַ ענדע מאַכען דעם אונבעגרינדעטען קאַמף, און געפונען אַ מאָדוס צו די אַלע רייבונגען און סתירות וואָס ווערפען זיך אָן אויף דער געזעלשאַפט, פערענטפערט זיך מיט איהרע דאגות. און ווער ווייסט. אפשר זענען דאָ אַנדערע „סיבות" וועלכע דערלאָזען נישט צו געפונען אַ מין פשרה צווישען די קעמפענדע צדדים. יעדענפאַלס וואָלט די גמינע בעדאַרפט מיטן גאַנצען כח פון איהר אויטאָריטעט ווירקען, אַז מען זאָל די אייגענע אַמביציעס פּערבויגען לטובת הכלל און נישט ברענגען צו אַ חורבן, דאָס אַלץ וואָס איז געשאַפען געוואָרען מיט אַזוי פיל מיה און מאַטעריש פאַר די לעצטע עטליכע יאָהר אין קעלץ.

א. כ.

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט דאָס פון 1-טען סעפּטעמבער 1926 ווערט געעפענט אין קעלץ, אָרלאָ גאַס № 9

א באַנק-געשעפט א. ג.

Kielecki Bank Kredytowy spół. z ogr. odp.

אַלע אָרט באַנק-אָפּעראַציעס: ווי: וועקסעל-אינקאַסעס אויף יעדען אומגעבונג, פּראָכטען א. ד. ג. ווערען שנעל ערלעדיגט און רעעל בעהאַנדעלט.

אינקאַסעס ווערען אויסגעצאָהלט אין טאָג פון איינצאָהלונג.

מיט אכטונג: פּ. זלאָטאַ, מ. קאַהן.

קעלץ. דעצעמבער 1925.

איך גרייט זיך צו געהן אויף א מאַסקען-באַל

(מאָנאָלאָג)

גאָט זיין דאַנק, ס׳איז שוין אָנגעקומען דער סעזאָן פון די מאַסקען-בעלער, טאַ, פּאַרוואָס טאַקי נישט, אדרבה, ס׳וועט כאָטש זיין וואו א מאָהל א הוליע צו טהון א נאכט, אוי! די טרויריגע אומעטיגע ווינטער נעכט, דאָ אין קעלץ, ממש נישט צום אויסהאַלטען, מען קען משוגע ווערען פאַר לאַנגווייליגקייט, ביי טאָג איז נאָך נישט קשה, מען איז א ביסעל פערנומען אין געשעפט, אבער אויף דער נאכט, און דערצו איז קעלץ נישט קיין אויסגעלאַסענע שטאָדט, אכט א זייגער אין אָוונד זעהט מען שוין קיין בן אדם אין גאַס נישט.

אוי די מאַסקען-בעלער, ווי א גוטע זאַך דאָס איז.

כ׳וואָלט נור געוואָלט וויסען ווער זיי האָט אויסגעקלערט, געבענשט וואָלט איך יענעם.

אַז מען גהט אויף א מאַסקען-באַל און מען קומט נור אריין אין זאַל, אזוי פערגעסט מען באַלד אין אַלע צרות און אַלע זאָרג, מען ווערט א פרייער פויגעל, אַלעס איז דארט אזוי פרייליך אזוי לעבעדיג, מיידלעך ווי די מלאכים, אָנגעטוהן אין פערשידענע פאַרביגע קאָסטיומען, טאַנצען און שוועבען איבער׳ן זאַל, זעהען אויס, ווי די שמעטערלינגען ארום די זונען-שטראַלען און יעדערע איינציגע, וואס אין גאס וואָלסטו זיך נישט געוואָגט צו איהר צו צו געהן, ווערסטו מיט איהר פּאָן־בראַט, זאָגסט איהר „פּער-דו", און זי די פרוי, וואָס די האָסט די גאַנצע צייט געמיינט, אַז זי איז אזוי נאַאיוו, און שעמעוודיג, ווערט מיט א מאָהל אָפענהערציג... און צווייטענס ווידער הייסטו דאָך, אַז די גייסט אויף א מאַסקען-באַל, גיבסט אויס עטליכע זלאָטעס, געהט עס דאָך אויף א וואוילטעטיגען צוועק. ווייל גלאָט אזוי אין דער וועלט אריין מאַכט מען דאָך נישט קיין מאַסקענבעלער.

נור זעהט איהר מיט איין זאַך האָב איך גרויסע זאָרג, כ׳ווייס נישט וואס פאַר א קאָסטיום מען מאַכט זיך היינט, כ׳וואָלט געוואָלט דוקא זיין א אויסנאַהם. כ׳האָב שוין זאַגאַר געקלערט: אַז אויס די צעטעלעך וואס דער אינקאַסענט ברענגט צוריק תורה, וואָס די היגע מלחמה—גבירים ווילען נישט בעצאָהלען פאַר צייטונגען, אַז אויס די צעטעלעך מאַכען זיך א קאָסטיום, דאָס וואָלט געווען גאַנץ אינטערעסאַנט, נור געה האָט צו טהון מיט אַזעלכע מענשען, וואס דער רבונו של עולם האָט גענומען זיין פקדון און געגעבען זיי צו בעהאַלטען, זיי זאָלען עס דערווייל היטען... און צווייטענס ווידער וועלכעס מיידעל וועט עס וועלען מיט מיר טאַנצען, ווי באַלד, אַז זי וועט וויסען, אַז איך בין א שרייבער אין א צייטונג.

און אַזוי איז עס דוין, האָט גאָט בעשאַפען א ליכטיגע וואַרימע זון, האָט ער אויך בעשאַפען א בוים מיט צווייגען און געדיכטע בלעטער וואָס פערשטעלען ווידער די זון...

און וואס טהוט מען טאַקי?

כ׳האָב נאָך קיין קאָסטיום אויפן מאַסקען-באַל.

שוו—ץ

וואס הערט זיך אין קעלץ.

ערקלערונג פון נ. פ. ר. וועגען זייער ארויסטריט פון שטאָדט—ראַט

אין צוזאַמענהאַנג מיטן אַרויסטריט פון די נ. פ. ר. - אָוצעס פון קעלצער שטאָדט-ראַט, האָט זיך פון דער זעלבער פראַקציע בעוויזען אין גאַס אַנ'אויפרוף, אין וועלכען ס'ווערען אָנגעוויזען די סבות צו זייער אַרויסטריט. צווישען אַנדערעס ווערט ערקלערט, אַז דער שטאָדט-ראַט האָט געשלאָסען אַ אָבמאַך מיט אַ טשענסטאָכאָווער עלעקטריע—געזעלשאַפט אויף פאַטאַלע יסודות געגען זייער ווילען, אַזוי, אַז די קעלצער איינוואָהנער וועלען ווערען צו-פיעל עקספּלואַטירט פאַר בענוצען עלעקטרישע קראַפט. די צווייטע אורזאַך איז, וואָס דער אָנגענומענער פאָרשלאַג דורכ'ן שטאָדט-ראַט אַ דאַנק דעם דרוק פון נ. פ. ר. וועגען נעמען אַנ'הלואה פון דער אמעריקאַנער געזעלשאַפט „אולען עט קאָמפּ." פון 1,700,000 דאָלאַר אויף קאַנאַליזירען די שטאָדט קעלץ און אויפבויען אַ שחט-הויז און נייע האַלעס - איז נישט פערווירקליכט געוואָרען. נאָך קריטיקירען די נ. פ. ר., אַז דער שטאָדט-ראַט האָט צווישען אַנדערע וויכטיגע אויסגאַבען בעשלאָסען אַלס אויסגאַבען אויף דעם יאָהר 1925:

אויף אַלגעמיינע קולטורעלע צוועקען א יאָהר 700 זלאָטעס, און אויף געהאַלט פאַר די לאַווניקעס 11,400 זל. אויף אַ קאַמפּף מיט אַנשטעקענדע קראַנקהייטען 120 זל. און אויף רעפּרעזענטאַנץ פון פּרעזעס פון שטאָדט-ראַט 2,000 זל.

נישט זעהענדיג קיין אויסגאַנג ציילענדיג געזונד צו מאַכען דעם שטאָדט-ראַט און מאַגיסטראַט, נישט האָבענדיג קיין זיכערהייט, אַז דער היינטיגער צוזאַמענשטעל פון שטאָדט-ראַט זאָל קאָנען ערפיהלען אַלע אויפגאַבען, זענען זיי געצווינגען געוועזען אוועקצולעגען זייערע מאַנדאַטען און זעהען נור אַ אויסגאַנג אין אויפלעזען דעם שטאָדט-ראַט און בעשטימען נייע וואַהלען.

די קרייז-קאָנפערענץ פון „קרן קימת לישראל" אין קעלץ.

זונטאַג 6 אַ זייגער נ. מ. איז די קאָנפערענץ געעפענט געוואָרען דורך דעם אָרטיגען מורשה ה' ש. א בורשטין, וועלכער שטעלט זיך אָב אויף דער טעטיגקייט פון שטאָדטישען קאָמיטעט פון יודישען נאַציאָנאַל-פאָנד

פון וואַרשאָ זענען צו דער קאָנפערענץ געקומען די ה"ה: פּראָפ. ביינ"ש און מאַלקין. דעלעגאַטען זענען געוועזען עטליכע צוואַנציג.

בעגריסט האָבען: אין נאָמען פון דער קעלצער יודישער קהלה ה' א. ר. מאָשקאָוויץ, „מזרחי" ה' ראָזענבלום, „פּועלי ציון" ה' קירשענבוים, „בנות ציון" פרוי רייזמאַן, „החלוץ הכללי" ה' דרעווניאַני, „צעירי מזרחי" ה' באַראַנקאָוויץ, „הנוער הציוני" ה' מאַרמונד, „קרן היסוד" ה' לעמבערג און און „סוחרים-פעראיין ה' דוד ראָזענבערג.

דאָס וואָרט בעקומט דער פּראָפ. ביינ"ש, וועלכער האָלט אַ לענגערען רעפעראַט וועגען די אויפגאַבען פון נאַציאָנאַל-פאָנד. ה' מאַלקין רעדט וועגען ארץ ישראל. ס'ווערט אויסגעוועהלט אַ פּרעזידיום, אין וועלכען ס'גערן אַריין ה"ה מאַלין (וואַרשאַ) סעקרעטאַר ה' אַלטער (דזשאַלאָשיץ)

ביי אַ געהויבענער און פייערליכער שטימונג האָלט דער ה' מאַלקין די שלוס-רעדע, וועלכע מאַכט אַ זעהר גוטען איינדרוק אויף די אַנוועזענדע. אינטערעסאַנט איז, דאָס אין פערלויף פון דער קאָנפערענץ איז דער זאַל געוועזען געפּאַקט פון נייגעריגע צושויער.

צעהן אַ זייגער אויף דער נאַכט איז אין ווינער זאַל פאָרגעקומען א פייערליכער באַנקעט, אויף וועלכען עס איז געוועזען אַנוועזענד די חברים ד. מאַלקין און פּראָפ. ביינ"ש, ווי אויך די דעלעגאַטען פון דער קעלצער אומגעגענד און איינגעלאַדענע געסט, אַלס פּרעזעס פון באַנקעט איז אויסגעוועהלט געוואָרען דער היגער ד"ר יעקב שאַץ. דער עולם האָט זעהר גוט פערבראַכט, די היגע שומרים וועלכע זענען אויך געווען פערבעטען האָבען געמאַנצט און געזונגען ציוניסטישע לידער.

עס איז אויך געהאַלטען געוואָרען פערשידענע טאָסטען, און יעדער האָט געווינשען נאָר דעם אויפבוי פונ'ם נייען ארץ-ישראל.

ערשט דריי א זייגער ביי נאַכט איז זיך דער גאַנצער עולם אונטער א געהויבענער שטימונג פונאַנדערגעגאַנגען.

אַ הייסער מיטינג

מיט אַ צייט צוריק האָט דער אויפזיכטס-ראַט פון יודישען גימנאַזיום זיך געווענדעט צו דער קהלה אריינצושטעלען אין בודזשעט פון יאָהר 1926 א סומע פון 26,000 זל, אַלס סובסידיום פאַר'ן גימנאַזיום. די סומע דאַרף דעקען דעם דעפיציט, וועלכער איז אויף דעם יאָהר פאָראויסגעזעהן.

די קהלה האָט נאָך ביז יעצט די זאַך נישט בעטראַכט און צוליב דעם, איז שבת דעם 26/12 פאָרגעקומען אַ מיטינג אויף וועלכען די ה"ה ד"ר פעלץ און דוד ראָזענבערג האָבען פאָרגעשטעלט די טרויעריגע לאַגע, אין וועלכע דאָס יודישע גימנאַזיום געפינט זיך.

די דיסקוסיע וועלכע האָט זיך ענטוויקעלט, איז געוועזען זעהר א הייסע און עס האָט נישט געפעהלט קיין פערזענליכע אַנגריפען, וועלכע זענען א רעזולטאַט פון אַ לאַנגען קאַמף, וועלכער ווערט אויפן היגען באָדען געפיהרט זייט אַ לענגערע צייט אין דער דאָקטוירים משפחה.

ענדליך איז געלונגען דעם פאָרזיצענדער ה' ערליך, וועלכער האָט אָגב אַ ביסעל צו שטרענג געפיהרט די פערזאַמלונג, צו שטעלען צו דער אָבשטימונג אַ רעזאָלוציע לויט וועלכע די פערזאַמעלטע ווענדען זיך צו דער קהלה נישט צו לאָזען פאַלען דעם איינציגען יודישען קולטורעלען בנין אין קעלץ און סובסידירען איהם מיט אַ סומע פון 26 000 זלאָטעס.

א יוד שאַך-מייסטער פון קעלץ.

לויט דער איניציאַטיוו פון די בעזוכער קעלצער שאַך שפּילער ה"ה פאַול רייזמאַן אין פּאַפּיעווסקי, איז פרייטאַג, שבת און זונטאַג פאָרגעקומען אין לאָקאַל פון ה' קאהל א שאַך טורניער וועגען מייסטערשאַפט פון דער שטאָדט קעלץ, אין וועלכען ס'האָבען אנטהייל גענומען 5 אידען און 5 קריסטען.

אינטערעסאַנט איז געוועזען די דעצידירענדע פּאַרטיע צווישען די 2 קאַנדידאַטען וועגען מייסטערשאַפט: ה"ה יעקב זיידע (געוועזענער מייסטער) און סאַלאָמאָן קאַהאַנע, וועלכע האָט זיך געענדיגט מיט א זיעג לטובת דעם ה' קאַהאַנע און אַזוי אַרום בעקומען דעם טיטעל „מייסטער פון דער שטאָדט קעלץ".

דעם ערשטען פּריז האָט בעקומען דער ה' סאַלאָמאָן קאַהאַנע אַלס מייסטער און דעם 2-טען דער ה' זיידע.

ציוניסטישע יוגענד אָרג. ביי די ציוניסט. אָרג. אין קעלץ.

שבת דעם 26/12 ד. י. 4 א זייגער נ. מ. איז פאָרגעקומען אין אייגענעם לאָקאַל א פאָרלעזונג פון ג. ה. א. ניסענקאָרן א. ד. ט. „די בעדייטונג און די אויפגאַבען פון קרן קימת און קרן היסוד".

די פאָרלעזונג האָט אַרויסגערופען א גרויס פּראַאינטערעסירונג ביי די חברים און חברות.

ס'זענען געוועזען אַנוועזענד כמעט אַלע מיטג. פון דער אָרג. אין די פאָרלעזונג האָט אַרויס גערופען אַ גרויס צופרידענהייט.

KINO
„Phenomen"
Kielce

Dziś i dni następnych!
MACISTE IMPERATOR
Wspaniały dramat polityczny w 8-miu wielkich aktach.
W rolach głównych: Maciste, Sangro, Saetta
słynni z głośnego „Quo Vadis"

Zakontraktowano:
IWONKA
ze Smosarską,
Węgrzynem i Frenklem.

Z intencji zaręczyn mojej kuzynki **Celi Rozenówny** z p. **Aronem Edelsztajnem** życzę im, aby gwiazda szczęścia sprzyjała im wiecznie.

Abram Zylberberg.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער קוזינקע פר'ל **צביה'לע ראָזען** מיט ה' **אהרן עדעלשטיין** ווינשען מיר זיי א גליקליכע צוקונפט. זאָל זייער גייער לעבענ'ס וועג לויכטען ווי דער פריהמארגען-שיין אין פריהלינג.

פאמיליע זילבערבערג

Towarzystwo Ubezpieczeń **„ZJEDNOCZENIE“**

Sp. Akc.

Dyrekcja w Warszawie ul. Aleje Ujazdowskie № 47 tel. 275—00, 306—49.

Przyjmuje ubezpieczenia od ognia i kradzieży

Wszelkich informacji w powyższych sprawach udziela **Generalna Reprezentacja w Radomiu u p. Jakóba Hellera**

Jednocześnie nadmieniamy, że niezależnie od naszej bezpośredniej odpowiedzialności za wszystkie biegnące ubezpieczenia ponoszą również odpowiedzialność niżej wymienione zagraniczne Towarzystwa Reasekuracyjne, które są między innemi największemi i najsilniejszemi Towarzystwami Ubezpieczeń w Europie:

1) „Münchner Rickversicherung“ Monachium 2) „Prudentia“ Zurich 3) „Basler Rickversicherung“ Basel 4) „Great Western Chikago“ Zurich 5) „Skandinavia“ Kopenhagen 6) „Russisl Skandinavia“ Kopenhagen.

Teatr POLSKI w Kielcach.

Zrzeszenie Artystów pod dyrekcją Jerzego Siekierzyńskiego.

PROGRAM NOWOROCZNY

W piątek dn. 1 stycznia 1926 r. o godz. 4-ej po poł.

Chata za wsią sztuka ze śpiewami i tańcami w 5 aktach.

W piątek 1-go i w sobotę 2-go stycznia o godz. 8-ej wiecz.

PREMJERA bezustanny śmiech PREMIERA

POTASZ i PERELMUTER

Amerykańska pełna humoru farsa w 3 aktach Glassa.

W niedzielę 3 Stycznia o godz. 4-ej po poł. i 8-ej wiecz.

PREMIERA Dawno oczekiwana PREMIERA

CZARTOWSKA ŁAWA

Dramat ludowy ze śpiewami i tańcami w 4 aktach Galasiewicza. Nowa wystawa. Orkiestra do śpiewu i tańca 2-go p. p. Legjon. Ceny miejsc na wszystkie przedstawienia od 50 gr. do 2.50.

אידישע פרייליינס.

פון 18 ביז 30 יאָר וואס ווילען פוהן שדוכים מיט יונגעליט פון ארץ-ישראל. פריילינס סיי רייך—סיי אָרעם פון יעדער שטאַנד, קאָנען איהר טוהען גליקליכע שדוכים איינשיקענדיג איער פאָטאָגראַפיע מיט א קורצען אינהאַלט פון אייער לעבען און אריינלעגען אין בריעף 3 זלאָטעס אויף פאָסט שפּעזען. פ. ס. די פאָטאָגראַפיע און א. ז. ח. האלטען מיר אלעס שטרענג בסוד.

ג י ט ע א ד ר ע ס י ר ע ן

Palestine Information Express Tel-Aviv (Palestine) P. O. B. 791

אידען וואס ווילען פאהרען נאך ארץ-ישראל.

ווען איהר ווילט וויסען וואָס עס טוהט זיך אין ארץ-ישראל ב ו נ ג ע פ ר נ ס ה זאָלט איהר פריער אנפרעגען ביי אונזער ביורא ווי עס זענען פאראן און אלע אנשטאלטען פון לאַנד בעווייזטע פאַבּמענער און אלע בראַנזשען. מיר זוכען א יך אויף בעקאנטע און גוטע פריינד אין גאנצען לאַנד. ביים בעלייגען אין בריעף מיט 3 זלאָטעס אויף פאסט-שפעזען גיבען מיר פערשידענע עצות.

Palestine Information Expres Tel-Aviv (Palestine) P. O. B. 791.

אכטונג! בריעף ביטע דייטליך צו שרייבען. די אדרעסען נאר מיט טינט.

Niniejszym podaję do wiadomości, Sz. Publiczności m. Radomia, że po kilkoletniej praktyce otworzyłam

GABINET LEKARSKO-DENTYSTYCZNY

w Radomiu Rynek № 17

i przyjmuje pacjentów od godz. **9—2** i od **4—7**

Ceny przystępne. Ceny przystępne

Lekarz Dentysta

SZ. BAKOWEN.

אונזער סעק-רעטאר דער ה' **ישראל ליבערמאן** צו זיין חתונה מיט פרל' **רבקה'לע סאמעט** (סקארשעוו) ווינשען מיר מזל טוב און א גליקליכע רייזע צו זייער אַבפאָהרען קיין אמעריקא.

האנדווערקער-קלוב אין **סקארשעוו.**

Kino „CORSO“ w Radomiu.

היינט און יעדען טאָג דאָס בצריהמטע מייסטער — ווערק

KRÓL DJAMENTÓW.

Kino „ODEON“ w Radomiu.

Od 31-go do 3-go stycznia 1926

GOLCY i SKARBY

w roli głównej **Pat i Patachon**

Od poniedziałku

ZŁOTE ŁOŻE

Niniejszym mamy zaszczyt podać do wiadomości, że po powrocie z Warszawy, otworzyliśmi **PRACOWNIĘ**

Sukień i kostjumów

Leontyna Haftarczykowa

Gustawa Zylberszlag

Radom, **Moniuszki** (Kościelna) **№ 6** miesz. **5**

Kino „CZARY“ w Radomiu.

10 aktów

„NIBELUNGI“

Najmonumentalniejszy film świata.

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC

Odbito we własnej drukarni Radom, Szwarlikowska № 20.